

Atentát na hraběte Folke Bernadotta

Folke Bernadotte byl švédský diplomat, šlechtic a humanitární pracovník, jehož život byl úzce spojen s některými z nejturbulentnějších událostí poloviny dvacátého století. Narodil se v roce 1895 ve švédské královské rodině a mezinárodního uznání se dočkal během posledních měsíců druhé světové války, kdy vyjednal propuštění více než 30 000 vězňů – mnoha z nich z nacistických koncentračních táborů – díky svému vedení záchranné mise „Bílé autobusy“. Jeho reputace neutrálního, soucitného a pragmatického vyjednavče z něj učinila jednu z nejvýznamnějších humanitárních postav Evropy.

V roce 1948, kdy nově vzniklá **Organizace spojených národů** čelila své první velké zkoušce na Blízkém východě, byl Bernadotte jmenován **prvním oficiálním mediátorem** organizace. Arabsko-izraelský konflikt, který propukl po plánu OSN na rozdělení Palestiny a vyhlášení Státu Izrael, se rychle přerodil v plnohodnotnou válku mezi židovskými a arabskými silami. OSN hledala mediátora, který by mohl jednat nestranně mezi oběma stranami, požíval mezinárodní respekt a disponoval diplomatickým uměním pro navigaci v extrémně nestabilní situaci. Bernadottova osvědčená historie vyjednávání, jeho neutralita jako Švéda a humanitární zkušenosti z války z něj učinily ideálního kandidáta pro tuto delikátní a bezprecedentní misi.

Humanitární a diplomatické úspěchy

Před svým zapojením do arabsko-izraelského konfliktu si hrabě Folke Bernadotte již vydobyl trvalou reputaci humanitárního pracovníka a diplomata. Jeho nejvýznamnější úspěch přišel během posledních měsíců druhé světové války, kdy vedl odvážnou záchrannou misi, která zachránila desítky tisíc lidí z nacistických koncentračních táborů. Jako viceprezident Švédského červeného kříže využil své diplomatické kontakty, klidnou povahu a morální odvahu k přímým jednáním s vysoce postavenými nacistickými představiteli, včetně Heinricha Himmlera, jednoho z nejmočnějších mužů Třetí říše.

Díky kombinaci vytrvalosti, taktu a strategické neutrality zajistil Bernadotte propuštění a evakuaci přibližně **30 000 vězňů** z německých táborů na začátku roku 1945. Mezi osvobozenými byli Skandinávci, Francouzi, Poláci a významný počet židovských vězňů, kteří čelili bezprostřední smrti při kolapsu nacistického režimu. Jeho úsilí vyvrcholilo vytvořením odvažné záchranné operace známé jako „**Bílé autobusy**“.

Projekt Bílé autobusy byl logistickou a humanitární inovací. Bernadotte zorganizoval konvoj autobusů, nákladních aut a sanitních vozů – všechny natřené úplně na bílo a označené velkými červenými kříži –, aby byly viditelné jako neutrální vozidla uprostřed válečného chaosu. Tyto vozidla procházela nebezpečnými bojovými zónami v Německu a okupované Evropě, sbírala vězně z koncentračních táborů jako Ravensbrück, Dachau a Neuengamme a převážela je do bezpečí v neutrálním Švédsku. Bílá barva autobusů byla záměrně zvolena, aby je odlišila od vojenských transportů a signalizovala jejich humanitární účel – myš-

lenka, která později ovlivnila moderní praxi označování humanitárních a zdravotních vozidel v konfliktních zónách pro zajištění jejich ochrany podle mezinárodního práva.

Bernadottova mise nebyla bez nebezpečí. Konvoje operovaly pod stálou hrozbou útoků spojeneckých bombardérů i překážek ze strany místních nacistických velitelů. Přes tyto výzvy operace uspěla nad očekávání, zachránila tisíce životů a ukázala, jak diplomatické vyjednávání, dokonce i s těmi nejkrutějšími režimy, může přinést hmatatelné humanitární výsledky.

Za své vedení a odvahu byl Bernadotte mezinárodně oslavován jako symbol morální integrity a praktického soucitu. Jeho práce se Švédským červeným křížem ztělesňovala nejvyšší ideály neutrality a humanitární služby – principy, které později řídily jeho jmenování prvním mediátorem Organizace spojených národů. Operace Bílé autobusy nejen zachránila životy, ale také pomohla položit základy poválečného humanitárního práva a moderních mírových praktik, čímž označila Bernadotta za průkopníka humanitární diplomacie.

Jmenování mediátorem OSN a mise v roce 1948

Po své mimořádné humanitární práci během druhé světové války se hrabě Folke Bernadotte stal postavou mezinárodní důvěry a morální autority. Jeho záznam neutrality, diplomacie a soucitu vedl **Organizaci spojených národů** k jeho jmenování **prvním oficiálním mediátorem** – novou a bezprecedentní rolí v mezinárodní diplomacii. V květnu 1948 čelila OSN své nejnálhovější krizi: propuknutí plnohodnotné války v Palestině po **ukončení britského mandátu** a **vyhlášení Státu Izrael**.

Plán OSN na rozdělení z roku 1947 (Rezoluce Valného shromáždění 181) navrhoval rozdělení britského mandátu Palestiny na dva nezávislé státy – jeden židovský a jeden arabský – s Jeruzalémem pod mezinárodní správou. Zatímco židovští vůdci plán přijali jako diplomatické vítězství a právní základ státnosti, **palestinští Arabové a sousední arabské státy** jej odmítli jako hluboce nespravedlivý.

V té době **palestinští Arabové tvořili přibližně dvě třetiny obyvatelstva**, zatímco **Židé jen asi jednu třetinu**. Přesto plán přidělil **55 procent celkové rozlohy Palestiny** navrhovanému židovskému státu, přestože židovské obyvatelstvo **vlastnilo méně než 7 procent půdy** na základě legálního titulu. Zbytek – převážně arabsky vlastněná území a zemědělská půda – měl tvořit základ arabského státu, který byl roztříštěný a ekonomicky oslabený. Pro Palestince a širší arabský svět toto rozdělení nepředstavovalo spravedlivý kompromis, ale formu vyvlastnění, vytvořenou ve stínu koloniálního odchodu a mezinárodní viny po holokaustu.

Pro arabské a palestinské vedení rozhodnutí OSN porušovalo jak **princip sebeurčení**, tak demografickou a územní realitu. Bylo vnímáno jako vnucení cizí politické entity na zemi, jejíž většinové obyvatelstvo s tím nesouhlasilo ani nebylo konzultováno. Plán efektivně rozbil jednotu historické Palestiny a Arabové jej viděli jako vyvrcholení dlouhého procesu zbavení práv, který začal pod britským mandátem a zrychlil se vlnami židovské imigrace sponzorované sionistickým hnutím.

Když tedy Stát Izrael vyhlásil nezávislost **14. května 1948** a arabské armády zasáhly následující den, válka nebyla v arabském světě vnímána jako akt agrese, ale jako pokus odolat vynucenému rozdělení a bránit územní a politickou integritu Palestiny. Právě do této atmosféry – války, vysídlení a hořkých historických křivd – byl hrabě Folke Bernadotte vyslán jako první mediátor Organizace spojených národů.

Navzdory své reputaci a upřímnosti se Bernadotte rychle setkal s plnou silou ideologických a náboženských přesvědčení pohánějících konflikt. Mnoho vůdců v **sionistickém hnutí**, včetně mainstreamových nacionalistů i extremistických frakcí jako **Lehi (Sternova banda)**, věřilo, že celá země **Erec Israel**, jak je popsána v hebrejské Bibli, je věčným a božsky určeným domovem židovského lidu. Pro ně tento božský mandát převyšoval jakékoli mezinárodní právo, politický kompromis nebo diplomatické vyjednávání. Koncept rozdělení – uznání **arabského státu** na jakékoli části toho, co považovali za posvátné území – byl v jejich pohledu nejen politickou ústupností, ale **duchovní zradou**.

Toto nekompromisní přesvědčení o božské suverenitě stavělo Bernadottovu misi do přímého konfliktu s ideologickým základem mnoha sionistických vůdců, zejména militantního podzemí. Přesto vytrval, odhodlaný najít společnou půdu mezi spravedlností a praktičností. Jeho neúnavné úsilí vedlo k **prvnímu příměří ve válce**, vyhlášenému **11. června 1948**, které dočasně zastavilo boje a umožnilo doručení humanitární pomoci civilistům na obou stranách.

Během tohoto příměří vypracoval Bernadotte svůj první **mírový návrh**, řízený principy spravedlnosti a humanitárního zájmu. Navrhl, aby **Jeruzalém byl umístěn pod mezinárodní kontrolu** kvůli jeho univerzálnímu náboženskému významu; aby **palestinští uprchlíci měli povoleno vrátit se** do svých domovů nebo obdržet kompenzaci; a aby byly provedeny **územní úpravy** – přidělení **Galileje Izraeli** a **pouště Negev Arabům** – pro vytvoření spravedlivějšího rozdělení půdy.

Ačkoli plán odrážel umírněnost a upřímné úsilí o kompromis, byl okamžitě odmítnut oběma tábory. Arabské vlády jej zamítly za implicitní uznání existence Izraele, zatímco mnohé sionistické frakce, zejména krajní pravice v podzemí, jej odsoudily jako zradu židovského nároku na celý Erec Israel. V radikálních kruzích začal být Bernadotte vnímán ne jako mírotvůrce, ale jako překážka božského osudu – cizí úředník, který se odvážil zasahovat do toho, co považovali za naplnění biblického proroctví.

Přesto Bernadotte nadále věřil, že mír je možný, pokud zvítězí rozum a lidskost nad ideologií a pomstou. Zachovával si víru v diplomacii, i když extremistické skupiny začaly považovat jeho přítomnost za nesnesitelnou. Tragicky jeho oddanost míru a mezinárodnímu právu jej brzy přivedla do fatální konfrontace s těmi, kteří věřili, že jejich mise je posvěcena Bohem a proto mimo vyjednávání.

Atentát na Folke Bernadotta

Do září 1948 umístila mise hraběte Folke Bernadotta v Palestině do centra jednoho z nejnebezpečnějších konfliktů dvacátého století. Jeho role mediátora OSN vyžadovala neutralitu, ale neutralita sama se stala nesnesitelnou ve válce poháněné existenčním strachem a

posvátným přesvědčením. Opozice vnímala jeho mírové návrhy ne jako gesta smíření, ale jako hrozby pro jejich legitimitu a božský účel.

Pro **arabské státy** Bernadottovo zprostředkování implicitně uznávalo Stát Izrael – což považovaly za nepřijatelné porušení arabských a palestinských práv. Pro **sionistické hnutí**, zejména jeho militantní frakce, jeho návrhy představovaly pokus odebrat půdu, kterou věřili, že je **božsky slíbená** židovskému lidu. Myšlenka, že mezinárodní orgán – nebo cizí diplomat – by mohl překreslit hranice **Erec Israel** podle politické vhodnosti, byla pro ně formou hereze.

Mezi nejextrémnějšími z těchto skupin bylo **Lehi**, známé také jako **Sternova banda**, sionistická podzemní organizace, která dlouho obhajovala použití ozbrojeného boje k vyhnání britských i arabských sil ze země Izraele. Členové Lehi věřili, že plní posvátnou povinnost znovu získat celý biblický Izrael, a odmítali jakýkoli kompromis, který by uznal arabskou suverenitu na tom, co považovali za svatou půdu. Pro ně Bernadottův mírový plán – volající po mezinárodní kontrole nad Jeruzalémem, návratu palestinských uprchlíků a územních ústupcích Arabům – nebyl diplomatickým úsilím, ale aktem zrady proti Božímu slibu a osudu židovského národa.

17. září 1948 skončil Bernadottův život násilně. Cestoval v konvoji označeném OSN přes **čtvrť Katamon v Jeruzalémě**, doprovázený francouzským důstojníkem OSN **plukovníkem André Serotem**, když byl přepaden militanty Lehi převlečenými za izraelské vojáky. Když vozidla zpomalila u zátarasu, jeden z útočníků – později identifikovaný jako **Yehoshua Cohen** – přistoupil k Bernadottovu autu a vystřílel několik ran zblízka, okamžitě zabije jak Bernadotta, tak Serota.

Atentát šokoval svět. Bernadotte byl neozbrojený, cestoval pod ochranou mezinárodního práva a zabýval se výhradně humanitární a diplomatickou misí. Jeho vražda představovala nejen útok na muže, ale útok na samotnou autoritu Organizace spojených národů a křehký ideál mezinárodního mírového udržování.

Bezprostředně po incidentu **prozatímní izraelská vláda**, vedená Davidem Ben-Gurionem, veřejně odsoudila zabití a zakázala Lehi a Irgun, další významnou podzemní milici. Reakce však nedosáhla plné odpovědnosti. Ačkoli bylo zatčeno několik členů Lehi, nikdo nebyl nikdy odsouzen za zločin. Během několika let byla organizaci udělena **amnestie** a někteří její bývalí členové pokračovali v obsazování pozic v izraelské vládě.

Mezinárodně vyvolala Bernadottova vražda **rozhořčení a smutek**, zejména ve Švédsku a v Organizaci spojených národů. **Valné shromáždění OSN** mu vzdalo slavnostní hold a jeho smrt podnítila úsilí o vytvoření strukturovanějšího mírového udržování a ochrany personálu OSN v konfliktních zónách. Politicky však jeho mise zůstala nedokončena. Jeho zástupce, **Dr. Ralph Bunche**, později pokračoval v jeho práci a úspěšně vyjednal **dohody o příměří z roku 1949**, za což Bunche obdržel Nobelovu cenu míru.

Pro mnoho historiků symbolizovala Bernadottova vražda střet mezi **posvátným nacionalismem a mezinárodní diplomacií** – mezi světonázorem zakořeněným v božském nároku a tím, který je založen na kompromisu a humanitárním právu. Jeho smrt odhalila limity

morálního přesvědčování tváří v tvář militantní ideologii a nebezpečí, kterému čelí ti, kteří se snaží zprostředkovat mezi neslučitelnými absolutními hodnotami.

Dědictví hraběte Folke Bernadotta přetrvává nejen v tragédii jeho atentátu, ale v ideálech, za které stál: rozum nad fanatismem, právo nad násilím a přesvědčení, že i na nejrozdělenějších místech světa je mír morálním imperativem, za který stojí za to zemřít.

Následky a dědictví

Atentát na hraběte Folke Bernadotta 17. září 1948 vyslal šokové vlny mezinárodním společenstvím. Bylo to poprvé, co byl zástupce nově založené **Organizace spojených národů** úmyslně zavražděn při plnění mírové mise. Pro mnohé zabití symbolizovalo křehkost mezinárodního práva v éře stále se vzpamatovávající z světové války a genocidy. Také odhalilo napětí mezi vznikajícím izraelským státem, zakořeněným v nacionalistické a náboženské vizi suverenity, a globálními ideály míru, vyjednávání a odpovědnosti, které Bernadotte ztělesňoval.

Ve **Švédsku** byla Bernadottova smrt přijata s hlubokým smutkem a rozhořčením. Byl národním hrdinou – obdivovaným za své válečné humanitární úsilí a považovaným za morální hlas v globálních záležitostech. Švédské noviny odsoudily atentát jako zvěrstvo a požadovaly spravedlnost. Švédská vláda podala formální protesty Izraeli a Organizaci spojených národů, ale diplomatická opatrnost brzy zmírnila rozhořčení. V raných letech izraelské státnosti málo národů chtělo ohrozit vztahy s mladou zemí a Švédsko, navzdory svému hněvu, nakonec nechalo záležitost upadnout do historie bez další konfrontace.

Organizace spojených národů reagovala na Bernadottovu vraždu potvrzením svého závazku k mírovému udržování a ochraně svých zástupců v konfliktních zónách. Jeho zástupce, **Dr. Ralph Bunche**, americký diplomat a učenec, byl jmenován k pokračování Bernadottovy mise. Buncheho trpělivá vyjednávání přinesla **dohody o příměří z roku 1949**, které stanovily linie příměří mezi Izraelem a jeho arabskými sousedy. Za tento úspěch obdržel Bunche **Nobelovu cenu míru**, jako první Afroameričan. Přesto bylo široce uznáváno, že jeho úspěch stál na základu položeném Bernadottovou prací a obětí.

V Izraeli byla reakce ambivalentnější. Prozatímní vláda veřejně odsoudila atentát a zakázala extremistické skupiny zodpovědné, přesto její snaha o spravedlnost byla omezená. Ačkoli byli členové **Lehi** zatčeni, nikdo nebyl nikdy stíhán za Bernadottovu vraždu. O několik let později, pod obecnou amnestií, byli bývalí členové Lehi osvobozeni od právních důsledků a někteří pokračovali v obsazování pozic v izraelském veřejném životě – nejpozoruhodněji **Yitzhak Shamir**, který se později stal **premiérem Izraele**.

Snad nejvýraznější ironií je, že **Yehoshua Cohen**, militant Lehi identifikovaný jako střelec, který vystřílel smrtící rány na Bernadotta a plukovníka André Serota, se stal **blízkým přítelem a osobním bodyguardem Davida Ben-Guriona**, zakládajícího premiéra Izraele. Cohen se později usadil v kibucu **Sde Boker** v Negevu, kde Ben-Gurion odešel do důchodu; oba žili vedle sebe roky, chodili a konverzovali denně. Skutečnost, že vrah prvního mírového mediátora OSN skončil jako strážce muže, který vybudoval stát, jenž zabití odsoudil, odhaluje morální pokrytectví raných let Izraele.

Morální a politické implikace Bernadottovy vraždy nadále rezonují. Jeho smrt odhalila, jak **náboženský nacionalismus**, když je spojen s politickou mocí, může učinit kompromis nemožným a proměnit mediátory v nepřátele. Pro Bernadotta byla diplomacie prodloužením humanitárnosti – přesvědčení, že dialog a empatie mohou překonat nenávist a strach. Pro jeho vrahy a ideologii, která je inspirovala, byla samotná půda posvátná a vyjednávání rovné odevzdání božského práva. Tento střet mezi **univerzální morálkou a posvátným nacionalismem** se ozýval v pozdějších konfliktech na Blízkém východě a zůstává jednou z trvalých výzev budování míru.

Navzdory tragédii své smrti přetrvává Bernadottovo dědictví v institucích a ideálech, které pomohl formovat. Jeho humanitární inovace – jako **Bílé autobusy** a jeho naléhání na neutralitu humanitárních operací – předznamenaly moderní praxi označování humanitárních vozidel a personálu pro ochranu podle mezinárodního práva. Jeho služba jako mediátor OSN položila základy pro budoucí **mírové mise OSN**, stanovující precedenty pro neutralitu, humanitární přístup a použití diplomacie v aktivních válečných zónách.

Hrabě Folke Bernadotte je dnes připomínán nejen jako oběť politického extremismu, ale jako **symbol morální odvahy a mezinárodního svědomí**. Jeho život propojoval světy humanitární pomoci a globální diplomacie a jeho smrt podtrhla rizika, kterým čelí ti, kteří stojí mezi násilím a mírem. Ačkoli jeho mise v Palestině zůstala nedokončena, principy, kterými žil – soucit, neutralita a neochvějná víra v hodnotu lidského života – zůstávají klíčové pro každé úsilí o mír v naší době.

Závěr

Atentát na hraběte Folke Bernadotta v roce 1948 nebyl jen umlčením muže, ale také symbolickým úderem proti ideálům míru a morální diplomacie, které reprezentoval. Jeho smrt označila jedno z prvních a nejbolestivějších selhání Organizace spojených národů v jejím pokusu o zprostředkování v poválečném světě, který se stále snažil udržet spravedlnost a lidskost. Pro **Švédsko** byla ztráta hluboce osobní. Bernadotte byl národním hrdinou – mužem šlechtického původu, který využil svou pozici a vliv ve službě druhým. Odmítnutí Izraele postavit jeho vrahy před spravedlnost zanechalo ránu ve **švédsko-izraelských vztazích**, která se nikdy plně nezahojila. Dodnes zůstávají tyto vztahy chladné a **švédská královská rodina nikdy neprovedla oficiální návštěvu Izraele**, tichý svědek trvalého stínu toho zločinu.

Přesto památka Bernadotta nepatří jen Švédsku. Je také připomínána a ctěna **palestinským lidem**, který v něm viděl jednoho z mála mezinárodních představitelů ochotných čelit tragédii odehrávající se v jejich vlasti. Jak **Nakba** – masové vysídlení Palestinců v roce 1948 – vytrhla stovky tisíc z jejich domovů, Bernadotte stál téměř sám mezi světovými diplomaty v naléhání na jejich **právo na návrat** a v odsuzování nespravedlnosti trvalého exilu. Jeho návrhy, zakořeněné ve spravedlnosti a humanitárním principu, nabídly vysídleným vizi důstojnosti a obnovy, která dosud nebyla realizována.

Na uznání jeho soucitu a odvahy pojmenovali lidé **města Gaza** ulici na jeho počest: **Ulice hraběte Bernadotta** (شارع كونت برنادوت), umístěnou v jižní čtvrti **Rimal**. Jednoduchá modrá značka, napsaná v arabštině i angličtině, stála desetiletí jako tichý hold švédskému mediá-

torovi, který zemřel při snaze přinést mír do jejich země. Symbolizovala nejen vděčnost, ale i památku – most mezi Bernadottovou morální vizí a trvalým bojem lidu stále hledajícího spravedlnost.

Dnes ta ulice – a velká část okolního města Gaza – leží v troskách. Od devastace rozpoutané na Gazu od roku **2023** byla čtvrť Rimal redukována na sutiny. Zničení Ulice hraběte Bernadotta je více než ztráta cedule; je to vymazání památky a zrcadlo utrpení, které Bernadotte kdysi snažil zabránit.

Existuje tragická symetrie v tomto obraze: muž, který překračoval bitevní linie, aby zachránil pronásledované, je připomínán na ulici nyní pohřbené pod troskami války. Přesto i v ruinách jeho jméno přetrvává – jako ve Švédsku, v Organizaci spojených národů a v srdcích těch, kteří stále věří v jeho misi. Dědictví hraběte Folke Bernadotta patří všem, kteří ctí odvahu, soucit a přesvědčení, že mír, ačkoli křehký, je povinností vůči celému lidstvu.

Reference

- **Bernadotte, Folke.** *To Jerusalem*. London: Hodder & Stoughton, 1951.
- **Valné shromáždění Organizace spojených národů.** *Rezoluce 181 (II): Budoucí vláda Palestiny*. 29. listopadu 1947.
- **Rada bezpečnosti Organizace spojených národů.** *S/773: Zpráva o pokroku mediátora Organizace spojených národů pro Palestinu od hraběte Folke Bernadotta, předložená podle Rezoluce 186 (S-2) ze 14. května 1948*. 16. září 1948.
- **Valné shromáždění Organizace spojených národů.** *Rezoluce 194 (III): Palestina – Zpráva o pokroku mediátora Organizace spojených národů*. 11. prosince 1948.
- **Bunche, Ralph.** *Vybrané dokumenty o palestinském konfliktu, 1947–1949*. New York: Archiv Organizace spojených národů, 1950.
- **Segev, Tom.** *One Palestine, Complete: Jews and Arabs Under the British Mandate*. New York: Henry Holt, 2000.
- **Morris, Benny.** *1948: A History of the First Arab–Israeli War*. New Haven: Yale University Press, 2008.
- **Horne, Edward.** *A Job Well Done: The Story of the White Buses*. Stockholm: Švédský červený kříž, 1949.
- **Peretz, Don.** *The Arab–Israeli Dispute*. New York: Facts On File, 1996.
- **Švédské ministerstvo zahraničních věcí.** *Pamětní hold hraběti Folke Bernadottovi, 1895–1948*. Stockholm: Vládní tiskárna, 1949.
- **Khalidi, Walid (ed.).** *From Haven to Conquest: Readings in Zionism and the Palestine Problem until 1948*. Washington, D.C.: Institut pro palestinská studia, 1971.
- **Pappé, Ilan.** *The Ethnic Cleansing of Palestine*. Oxford: Oneworld Publications, 2006.
- **Informační kancelář Organizace spojených národů.** *“Count Folke Bernadotte: In Memoriam.”* New York, 1949.